

Üniversite Öğrencileri Çocuk Haklarını Ne Kadar Biliyor?

How much Does University Students Know About Child Rights?

Burcu KÜÇÜK BİÇER¹, Hilal ÖZCEBE¹, Bahar GÜÇİZ DOĞAN¹, Dilek HAZNEDAROĞLU²,
Münevver BERTAN²

¹Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Enstitüsü, Ankara, Türkiye

²Uluslararası Çocuk Merkezi, Ankara, Türkiye

ÖZET

Amaç: Çocukluk döneminden yeni çıkmış ve profesyonel yaşama hazırlık aşamasında olan gençlerin çocuk hakları konusundaki bilgileri ve bakış açıların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı öğrencilerin üniversiteye başladıklarında ve üniversite yıllarının arasında çocuk hakları (ÇH) konusundaki bilgi değişimini görmektir.

Gereç ve Yöntemler: Kesitsel tipteki araştırma Türkiye'nin dokuz üniversitesinin 1 ve 4. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Araştırma sırasında ağırlıklı örnekleme tekniği kullanılmış ve veri toplama aşamaları sonucunda 6.038 öğrenciye ulaşılmıştır; 5.221 öğrenci analize alınmıştır. Veriler bazı sosyodemografik özellikler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) ile sağlık, katılım, korunma ve gelişim konusunda verilen cümlelerin değerlendirilmesinin beklendiği bir anket formu ile gözlem altında uygulanan anket yöntemi ile toplanmıştır. Veri analizi SPSS 15.0 istatistik paket programı kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %62.8'i birinci sınıf, %37.2'si ise dördüncü sınıfta; %38.3'ü eğitim fakültelerinde, %35.2'si fen edebiyat fakültelerinde ve %26.5'i tıp fakültelerinde öğrenim gördüğünü ifade etmiştir. Birinci sınıf öğrencilerinin %61.0'ü ÇHS'yi duyduğunu belirtirken dördüncü sınıflarda bu yüzde %62.3'dür. Hem birinci hem de dördüncü sınıflar arasında fen ve edebiyat fakültesi öğrencileri ÇHS'ni diğer fakülte öğrencilerine göre daha az duymuşlardır ($p<0,05$). On dört yaşına kadar yaşanılan yer ile birinci sınıf öğrencilerinde ÇHS'ni duyma arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.015$) iken dördüncü sınıf öğrencilerinde bu fark anlamlı değildir ($p=0.189$).

Sonuç: Çocuk haklarının incelenmesi, tartışılması ve öğretimi çok önem taşımaktadır. Anne, babaların ÇH konusunda eğitimi çocukların ileriki yaşamında hak kavramını benimsemesi ve uygulamasında yardımcı olacaktır. Üniversite gençliğinin kendi çocuklarına olan katkısının daha olumlu hale gelmesi yapılan eğitim programlarının etkisiyle sağlanacaktır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk hakları, Öğrenci, Sözleşme, Üniversite

ABSTRACT

Objective: Youth knowledge and point of view about child right must be improved after the childhood period and when moving on to professional life. The aim of this study was to see the child rights (CR) knowledge difference among students between the onset and in the university years.

Material and Methods: The cross sectional study was conducted with first and fourth grade students of nine universities in Turkey. The weighted sampling technique was used and 6.038 students were reached; Analyses were performed on answers from 5.221 students. Data were collected under observation using a questionnaire consisting of; sociodemographical features, sentences related to the Convention on the Risks of the Child (CRC) and health, participation and development. SPSS 15.0 was used to analyze the data.

Results: In the study, 62.8% were first and 37.2% were fourth grade; 38.3% were attending education faculties, 35.2% faculties of arts and 26.5% medical faculties. The percentage of hearing about CRC was 61.0% in the first and 62.3% in the fourth grade. A lower percentage of faculty of science and arts students had heard of CRC at both first and fourth grades ($p<0.05$). The place of residence until 14 years of age and hearing about CRC were significantly related at the first grade ($p=0.015$) but this was not significant at the fourth grade ($p=0.189$).

Conclusion: Evaluation, discussion and knowledge of CR are very important. Parent education on CRC will help children adopt and practice the notion of rights in their lives. Education programs will positively affect university students' attitudes towards their children.

Key Words: Child rights, Student, Agreement, University

GİRİŞ

Hak, bir şeyi yapma veya başkalarından bir şeyi yapmalarını, belirli bir şekilde davranmalarını isteme yetkisi olarak tanımlanmaktadır (1). ÇH çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlâki ve ekonomik bakımlardan korunmasını ve gelişmesini güvence altına almak için geliştirilmiştir (2).

Çocukların haklarının tanımlandığı ÇHS Birleşmiş Milletler tarafından 1989 yılında imzaya açılmıştır. Bu sözleşmede çocuk hakları; yaşama, gelişme, korunma ve katılma hakları olmak üzere dört ana grupta toplanmaktadır (3,4). Sözleşmede çocuğun yüksek yararı ilkesi vurgulanmakta olup, toplumun, ailelerin ve çocuk ile etkileşimde olan bütün kurumların ve kişilerin bu ilkeyi benimsemesi önemsenmektedir (3-7). Aile içinde haklarını bilen ve uygulayabilen bir çocuk yetiştirilmesi temel yaklaşım olmalıdır (6-9). Son yıllarda çocukların kendilerini ilgilendiren konulardaki karar verme haklarına katılma (katılım hakkı) giderek daha fazla konuşulmaya başlanmıştır (8,10). Bütün çocukların yer aldığı okul ortamı da çocukların haklarını öğrenmesi ve sahiplenmesi için önemli bir sosyal çevre bileşeni olarak nitelendirilmektedir. Eğitim süreci, bireyin yaşadığı çevreye ve topluma uyum sağlamasına yardımcı olur (11, 12).

Çocuğun yaşama hakkının korunduğu ve savunuculuğunun yapıldığı sağlık kurumlarında çalışanların çocuk haklarına olan yaklaşımı da önem taşımaktadır. Çocuk haklarının bilinmesi ve hak temelli yaklaşımlar sağlık hizmetlerinin sunumunun ve ulaşılabilirliğinin artmasında anahtar rol oynamaktadır. Sunulan sağlık hizmetinin kapsamı ise koruyucu ve geliştirici sağlık hizmetleri felsefesi içine yerleştirilmelidir. Bunun amacı fiziksel ve ruhsal sağlığı geliştirmek ve sağlıklı fiziksel, psikolojik ve sosyal büyüme ve gelişmeyi desteklemektir (13).

Ülkemizde çocuk haklarına dair bazı göstergelerin durumu şu şekildedir: Çocukların temel haklarından biri olan yaşama hakkının göstergesi olan bebek ölüm hızı 2008 yılında binde 17,6; 2010 yılı içinse binde 10,3'tür (14,15). Beş yaş altı ölüm nedenleri arasında perinatal nedenler, birinci sırada olmakla beraber pnömoni ve ishal nedeniyle halen çocukların öldüğü bilinmektedir. Ülkemizde çocuk yaş grubunda çalışma hayatına başlayan çocuklar bulunmakta; bu çocukların büyük kısmı tarım alanında ve küçük işletmelerde çalışmaktadır. Buralarda çalışan çocukların ise büyük kısmı günde 12 saatten fazla ve iş güvenliği olmadan çalışmaktadır (16,17). Son yıllarda ülkemizde çocuklara yönelik şiddet ve farklı nedenlerle okuldan ayrılmak durumunda kalan çocuklar da önemli hak ihalleridir (18). Çocukların görüşlerini beyan etmesi ya da kendi ile ilgili kararlara katılması konusunda özellikle öğretim kurumlarında gelişme kaydedilmiştir (sınıf temsilciliği). Ancak toplum içi katılımlar konusunda eksiklikler olduğu düşünülmektedir (17).

Çocukluk döneminden elde ettiği deneyimler, toplumdaki olaylardan kazandıkları bilgi ve becerileri ile örgün öğretim kurumlarındaki müfredat içeriği gencin üniversiteye başladığı yaşlardaki ÇH bilgi ve görüşünün temel kaynağıdır. Üniversite öğrenimi

süresince eğitimini aldığı profesyonel meslek çerçevesinde ÇH ile ilgili bilgilerin verilmesine ve bu konudaki bilgilerinin artması beklenmektedir.

Bu çalışmada öğrenciler için hem üniversiteye başlama sırasında hem de üniversitede geçirilen yıllar sonrasında çocuk hakları konusundaki bilgileri değerlendirmek istenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma Türkiye'de toplam dokuz üniversitenin ortak olan fakültelerinde (Fen-Edebiyat, Eğitim ve Tıp Fakülteleri) yapılmıştır. Araştırmanın verileri 2009 yılı Şubat- Haziran aylarında, Dokuz Eylül, Fırat, Harran, Karadeniz Teknik, Kırıkkale, Kocaeli, Mersin, Osmangazi ve Yüzüncü Yıl Üniversitelerinden toplanmıştır.

Kesitsel tipteki araştırmanın evrenini bu üniversitelerin 1 ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. 2008-2009 öğretim yılı başında birinci sınıfta toplam 10.134, dördüncü sınıfta toplam 9.543 öğrenci öğrenim görmektedir. Araştırma sırasında ağırlıklı örnekleme tekniği kullanılmış ve veri toplama aşamaları sonucunda 6.038 öğrenciye ulaşılmıştır. Analizler ise toplam 5.221 kişi üzerinden yapılmıştır. Eğitim fakültelerinden 1202'si birinci sınıf olmak üzere toplam 2002 öğrenci, fen edebiyat fakültelerinden 1395'i birinci sınıf olan 2154 öğrenci ve tıp fakültelerinden 681'i birinci sınıf olan 1065 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Üniversite öğrencilerinin %38.3'ü Eğitim, %35.2'si Fen Edebiyat ve %26.5'i Tıp Fakültesi öğrencisidir.

Veri toplama formu, 2008 yılında aynı konuda yine sekiz üniversitenin birinci sınıf öğrencileri ile yapılan Üreme sağlığı araştırmasında kullanılan anket formu kullanılmış, ancak bu çalışma için forma ÇH (5 soru) eklenerek gözlem altında uygulanan anket uygulama tekniği ile toplanmıştır. Veri formunun bazı sosyodemografik özellikler ÇHS'ni duyma durumu ile sağlık, katılım, korunma ve gelişim konusunda verilen cümlelerin değerlendirilmesinin beklendiği bölümü çalışmada kullanılmıştır. Veri analizi SPSS 15.0 istatistik paket programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada yer alan sorulara yanıt sayıları aynı olmaması sebebiyle tablolarda yüzdeler farklı sayılar üzerinden alınmıştır.

Araştırmadan önce, üniversitelerin yerel etik kurullarından araştırma izni alınmıştır. Anket uygulanmadan önce araştırma konusunda açıklama yapılarak öğrencilerden sözlü izin alınmıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına göre olmuştur.

BULGULAR

Dokuz üniversitede yapılan çalışmada toplam 5.221 öğrencinin %62.8'i birinci sınıf öğrencisi olup %37.2'si ise dördüncü sınıf öğrencisidir. Birinci sınıf öğrencilerinin %41.2'si ve dördüncü sınıfların ise %46.5'i erkektir. Görüşülen birinci sınıf öğrencilerin yaş ortalaması 20.15±2.66, dördüncü sınıf öğrencilerin yaş ortalaması 22.89±1.27'dir.

Öğrencilerinin %61.0'ı Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi duyduğunu belirtirken dördüncü sınıflarda bu yüzde %62.3'dür. Hem birinci hem de dördüncü sınıflarda çocuk haklarını duyduğunu belirten öğrencilerin anne ve babalarının öğrenim durumları daha yüksektir. Her iki sınıf için fark istatistiksel olarak da farklıdır (Tablo I).

On dört yaşına kadar yaşanan yer ÇHS'ni duyma birinci sınıf öğrencilerinde ÇHS'ni duyma arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı iken dördüncü sınıf öğrencilerinde bu fark anlamlı değildir ($p=0.015$). Mezun olunan lise ile öğrencilerde ÇHS'ni duyma arasındaki fark her iki sınıfta da anlamlı değildir ($p>0.05$) (Tablo II).

Birinci sınıf öğrencilerinde en fazla bilinen haklar; çocuğun görüşünü ifade etmesi, şiddetle karşılaşma ve zatürreden ölmemesinin sağlanması şeklinde sıralanmaktadır. Birinci sınıflar arasında fakülteler arası hakların bilinme durumunda ise tıp fakültesine gelen öğrencilerin; zatürreden ölmemesinin sağlanması (%77.8), ilköğretimimin tamamlanması (%67.0), oyun alanlarının sağlanması (%59.3) ve öğrenci temsilciliği biriminin işletilmesi

(%75.7) alanlarında fen-edebiyat ve eğitim fakültelerine göre daha fazla bilgi sahibi oldukları görülmüştür ($p<0.05$). Eğitim fakülteleri öğrencilerinin ise çocuğun şiddetle karşılaşmaması konusunda bilgisi (%79.6), fen-edebiyat ve tıp fakültelerine göre daha fazladır ($p<0.05$). Fen-edebiyat fakültesi birinci sınıf öğrencilerinde ise çocuğun görüşlerini ifade etmesine ilişkin bilgi (%67.3) eğitim ve tıp fakültelerine göre daha düşüktür.

Dördüncü sınıf öğrencilerinde en fazla bilinen haklar birinci sınıflardakine benzerdir. Eğitim fakültesi öğrencilerinde çocukların çalıştırılmaması (%59.3), her yaşa uygun oyun alanlarının sağlanması (%64.6) ve görüş ifade etme (%83.4) konusundaki hakları bilme diğer fakültelere göre daha fazla, ilköğretimi tamamlama hakkı (%50.5) daha az bilinmektedir ($p<0.05$). Fen-edebiyat fakültesinde çocuğun aşısının yapılmasının (%38.9) bir hak olarak görülmesi, tıp ve eğitim fakültelerine göre daha yüksektir ($p<0.05$) (Tablo III).

Hem birinci hem de dördüncü sınıflar arasında Fen ve edebiyat fakültesi öğrencileri Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi diğer fakülte öğrencilerine göre daha az duymuşlardır ($p<0.05$).

Tablo I: Üniversite öğrencilerinin anne ve baba öğrenim durumlarına göre ÇHS'ni duyma durumlarının sınıflara dağılımı

	Duyma		Duymama		Toplam	p
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
Anne Öğrenim Durumu						
Birinci sınıf						
İlkokul ve öncesi	541	534	473	46.6	1014	0.000
İlkokul (5 yıl)	739	61.8	457	38.2	1196	
Ortaokul ve lise	500	64.9	270	35.1	770	
Üniversite ve sonrası	210	75.0	70	25.0	280	
Toplam	1990	61.0	1270	39.0	3260	
Dördüncü sınıf						
İlkokul ve öncesi	335	60.9	215	39.1	550	0.003
İlkokul (5 yıl)	464	59.3	319	40.7	783	
Ortaokul ve lise	292	65.6	153	34.4	445	
Üniversite ve sonrası	115	73.7	41	26.3	156	
Toplam	1206	62.4	728	37.6	1934	
Baba Öğrenim Durumu						
Birinci sınıf						
İlkokul ve öncesi	213	52.0	197	48.0	410	0.000
İlkokul (5 yıl)	583	60.8	376	39.2	959	
Ortaokul ve lise	689	60.1	458	39.9	1147	
Üniversite ve sonrası	500	68.0	235	32.0	735	
Toplam	1985	61.1	1266	38.9	3251	
Dördüncü sınıf						
İlkokul ve öncesi	96	56.1	75	43.9	171	0.009
İlkokul (5 yıl)	362	60.6	235	39.4	597	
Ortaokul ve lise	435	61.4	274	38.6	709	
Üniversite ve sonrası	306	68.8	139	31.2	445	
Toplam	1199	62.4	723	37.6	1922	

Tablo II: Üniversite öğrencilerinin mezun olduğu lise ve 14 yaşına kadar yaşadıkları yer ile ÇHS'ni duyma durumları (%).

	Duyma		Duymama		Toplam		p
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
Birinci sınıf							
Mezun olduğu lise							
Özel	61	62.2	37	37.8	98	2.9	p=0.196
Anadolu/fen	433	58.1	312	41.9	745	22.8	
Diğer	1501	61.8	929	38.2	2430	74.3	
Toplam	1995	61.0	1278	39.0	3273	100.0	
14 yaşına kadar yaşadığı yer							
İl	1136	62.6	678	37.4	1814	55.4	p=0.015
İlçe	604	60.7	391	39.3	995	30.4	
Köy	242	55.1	197	44.9	439	14.2	
Toplam	1982	61.0	1266	39.0	3273	100.0	
Dördüncü sınıf							
Mezun olduğu lise							
Özel	59	61.5	37	38.5	96	4.9	p=0.189
Anadolu/fen	404	65.3	215	34.7	619	31.9	
Diğer	747	60.9	479	39.1	1226	63.2	
Toplam	1210	62.3	731	37.7	1941	100.0	
14 yaşına kadar yaşadığı yer							
İl	664	63.9	375	36.1	1039	53.9	p=0.301
İlçe	391	60.9	251	39.1	642	33.3	
Köy	148	59.7	100	40.3	248	12.8	
Toplam	1203	62.4	726	37.6	1929	100.0	

Tablo III: Üniversite öğrencilerinin fakülte ve sınıfa göre çocuk haklarına ilişkin bazı önerileri bilme durumları (%)*.

Çocuk Hakları	Fakülte			Toplam	p
	Eğitim	Fen-Edebiyat	Tıp		
Birinci sınıf					
Çocuğun zatürreden ölmesini önleme (n=3272)	76.7	71.6	77.8	75.2	0.002
Çocukların aşılarının tam olarak yapılması (n=3261)	33.8	35.6	28.0	32.9	0.001
15 yaşından küçük çocukların çalıştırılmaması (n=3261)	51.3	48.3	49.3	49.7	0.323
Çocuğun şiddetle hiç karşılaşmaması (n=3269)	79.6	72.7	75.7	76.0	0.000
Çocukların ilköğretimi tamamlamaları (n=3266)	50.4	61.1	67.0	58.8	0.000
Her çocuğa yaşına uygun oyun alanlarının sağlanması (n=3266)	54.0	52.0	59.3	54.7	0.004
Çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini ifade etmesi (n=3268)	78.8	74.5	79.6	77.4	0.008
Okullarda öğrenci temsilciliği biriminin işletilmesi (n=3263)	70.9	67.3	75.7	70.9	0.000
Dördüncü sınıf					
Çocuğun zatürreden ölmesini önleme (n=1937)	77.3	76.6	76.5	76.9	0.925
Çocukların aşılarının tam olarak yapılması (n=1935)	30.2	54.7	33.0	33.9	0.002
15 yaşından küçük çocukların çalıştırılmaması (n=1935)	59.3	76.0	52.0	55.9	0.030
Çocuğun şiddetle hiç karşılaşmaması (n=1937)	80.2	65.1	77.9	78.2	0.154
Çocukların ilköğretimi tamamlamaları(n=1935)	50.5	55.4	68.7	60.0	0.001
Her çocuğa yaşına uygun oyun alanlarının sağlanması (n=1935)	64.6	79.7	58.0	59.8	0.001
Çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini ifade etmesi (n=1934)	83.4	71.4	78.3	80.9	0.047
Okullarda öğrenci temsilciliği biriminin işletilmesi (n=1937)	73.6	73.2	73.4	72.8	0.617

* Yüzdeler dört temel çocuk hakkı dışında cevap verenler, birden çok seçeneği işaretleyenler ve yanıtızlar dışarıda bırakılarak hesaplanmıştır.

Eğitim ve tıp fakültelerinde dördüncü sınıflar ÇHS'ni birinci sınıflara göre daha fazla duyduğunu belirtirken Fen-edebiyat fakültesinde artma görülmemektedir. Birinci sınıf öğrencileri içerisinde; ÇHS'ni duyma en fazla eğitim fakültesi öğrencilerinde (%68.4) ve tıp fakültesi öğrencilerinde (%61.4)'tür. Dördüncü sınıf öğrencilerinde fakülteler arasında ÇHS'ni duyma; eğitim fakültesinde %71.8; fen-edebiyat fakültesinde %49.6 ve tıp fakültesinde %63.6'dır (Tablo IV).

Şekil 1'de görüldüğü gibi eğitim fakültesinde her iki sınıf öğrencilerinde en fazla bilinen haklar şiddetle karşılaşmamanın sağlanması (%79.5), zatürreden ölmemenin sağlanması (%76.7), görüş ifade etme ve katılım hakkı (%78.8) olarak bulunmuştur. Eğitim fakültesi dördüncü sınıflarda birinci sınıflara göre çocukların çalıştırılmaması (%59.3), yaşına uygun oyun alanlarının sağlanması (%64.6) ve çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini ifade etmesi (%83.4) konusunda öğrencilerin bilgilerinin arttığı görülmüştür ($p<0.05$).

Fen edebiyat fakültesinde en fazla bilinen haklar görüşlerin alınması (%74.5), zatürreden ölmeme (%71.6) ve şiddetle karşılaşmama (%72.7) şeklindedir (Şekil 1). Fen edebiyat fakültesi dördüncü sınıflarda birinci sınıflara göre bilgilerinin arttığı alanlar ise çocuğun zatürreden ölmemesinin sağlanması (%76.6), on beş yaşından küçük çocukların çalıştırılmaması (%76.0) ve kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini ifade etmesi (%71.4) şeklindedir ($p<0.05$).

Tıp fakültesi birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri arasında hakların detaylı değerlendirilmesinde istatistiksel olarak herhangi bir artış saptanmamış olup, en fazla bilinen haklar diğer fakülteler ile benzerdir ($p>0.05$).

TARTIŞMA

Dinamik bir yaş grubunda olan üniversite öğrencileri hem ilerinin profesyonelleri hem de anne-baba adaylarıdır (19,20). Lise yaşamı ve öğreniminden gelen üniversite öğrencileri arasında her üç öğrenciden biri çocuk haklarını duyduğunu belirtmiştir. Gençlerin seçtikleri ana dallara göre (tıp, fen-edebiyat ve eğitim) meslek eğitimlerine başladıkları ilk yılda çocuk haklarını duyma sıklıkları birbirlerine benzer olarak bulunmuştur. Bu da çocukluk ve ergenlik döneminde benzer bilgilerle karşılaştıklarını düşündürmektedir. Çocukluk döneminde çocuğun sosyal çevresinde en büyük yeri ailenin alması ve aileyle olan ilişkilerin çok yoğun olması çocuğun sosyal gelişimini etkilemektedir (11,13,21). Ailede eğitim düzeyinin yüksek olması çocuğun gelişimine olumlu katkı sağlamaktadır (22). Bu çalışmaya göre, ebeveynlerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe gençlerin çocuk haklarını duyma yüzdelerinin arttığı bulunmuştur. Dördüncü sınıf öğrencilerinde de anne babanın çocuk haklarını duyma konusunda halen çok önemli olduğu saptanmıştır. Bu durum ülkemizde üniversite gençliğinin ailelerinin öğrenim düzeylerinin gençlerin hak kavramını önemli ölçüde değiştirdiğini göstermektedir. Üniversitenin öğrencilerin gelişimleri ve yaşam becerileri üzerine etkisi olduğu bilinmektedir (23). Bu çalışmada, üniversite döneminin ÇH konusundaki farkındalıklarına katkı sağlamaya yeterli destek veremediği görülmektedir.

Birinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerde çocukluk döneminde yaşanan yerleşim yerinin çocuk haklarını bilmek açısından önemli olduğu bulunmuştur. 14 yaşına kadar en uzun süre il ve ilçede yaşayanlar köyde yaşayanlara göre daha yüksek sıklık-

Tablo IV: Birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin fakültelerine göre 'Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi duyma durumlarının dağılımı.

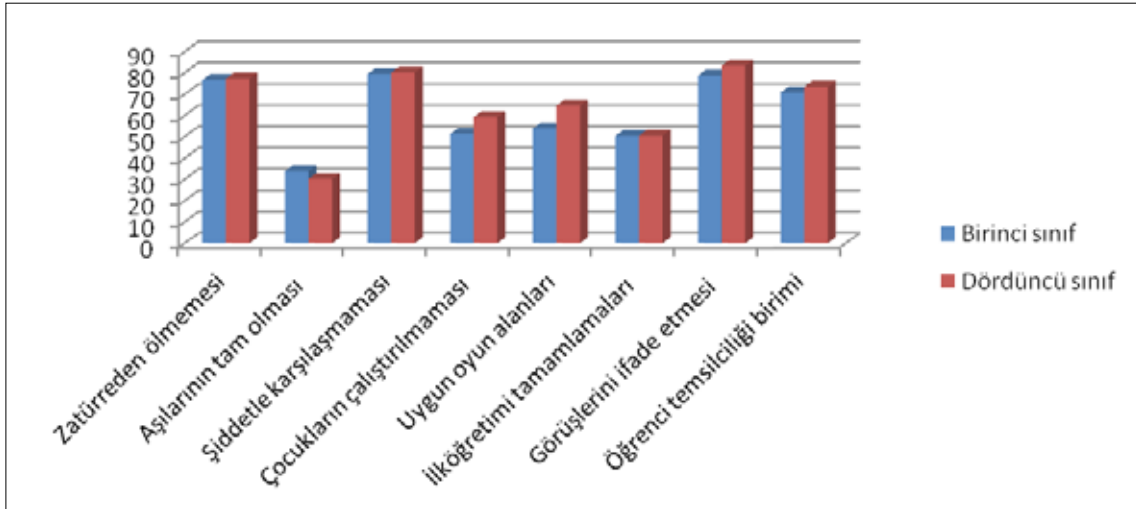
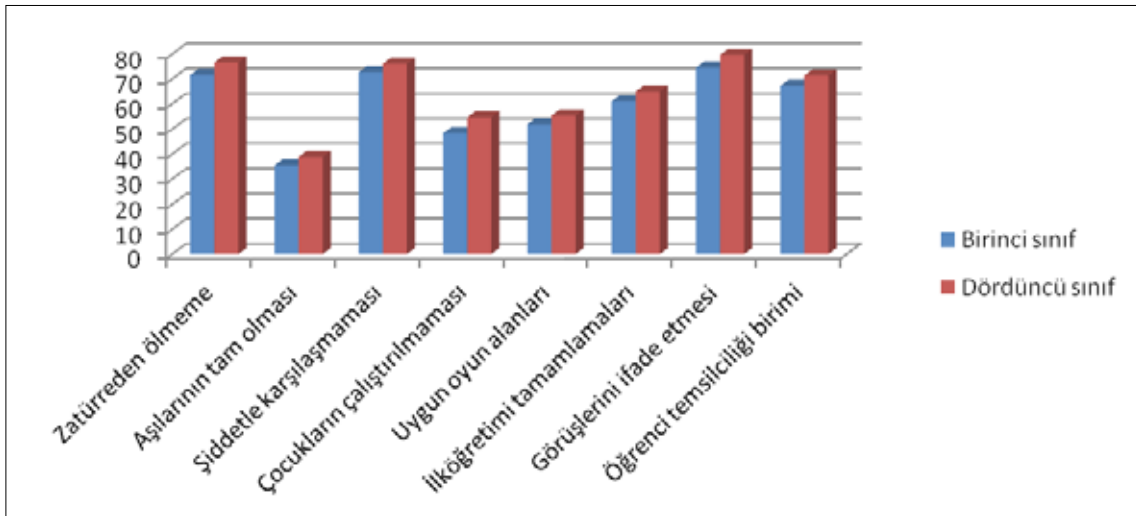
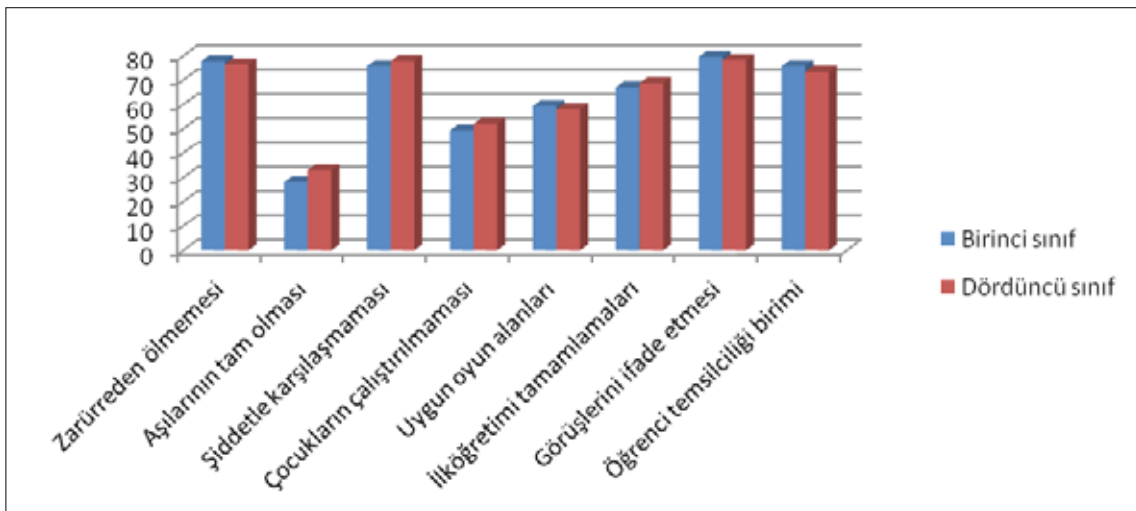
ÇHS Duyma Durumu	Birinci sınıf		Dördüncü sınıf		Toplam		P ¹
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
Eğitim Fakültesi*							
Duyma	820	68.4	574	71.8	1394	69.8	0.100
Duymama	379	31.6	225	28.2	604	30.2	
Toplam	1199	100.0	799	100.0	1998	100.0	
Fen-edebiyat Fakültesi							
Duyma	631	53.2	323	49.6	954	51.9	0.146
Duymama	556	46.8	328	50.4	884	48.1	
Toplam	1187	100.0	651	100.0	1838	100.0	
Tıp Fakültesi**							
Duyma	545	61.4	313	63.6	858	62.2	0.410
Duymama	343	38.6	179	36.4	522	37.8	
Toplam	888	100.0	492	100.0	1380	100.0	
P ²	<0.001		<0.001				

*4 kişi bu soruya yanıt vermemiştir ve analize dahil edilmemiştir.

**1 kişi bu soruya yanıt vermemiştir ve analize dahil edilmemiştir.

P¹ Fakültele göre birinci ve dördüncü sınıflar arası analiz

P² Sınıflara göre fakülteler arası analiz

Eğitim fakültesi birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin çocuk haklarını bilme durumu ($p < 0,05$)Fen-edebiyat fakültesi birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin çocuk haklarını bilme durumu ($p < 0,05$)Tıp fakültesi birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin çocuk haklarını bilme durumu ($p > 0,05$)

Şekil 1: Birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin sınıfa göre çocuk haklarını bilme durumlarının dağılımı (Dokuz üniversite, 2009).

la çocuk haklarını duymaktadır. Bu ailelerin kırsal yaşamda hak kavramını tam olarak oturtamamış olduğundan olabileceği gibi yeterli bilgiye ulaşamama etkili olmuş olabilir. Yine kırsal kesimde öğretmen ve okul ihtiyaca tam olarak yanıt veremiyor olabilir. Ancak, dördüncü sınıf öğrencilerde çocuklukta yaşanan yer önemini kaybetmeye başlamaktadır. Üniversite ortamında ailesinden ayrılmış ve farklı bir ortamda yaşamaya başlayan gencin yaşanan yeni ortamdan etkilenmektedir (24). Kentsel yaşamın etkisi ile çocukluk döneminin geçtiği yerlerin biçimlendirdiği kavramlar farklılaşmaya başlamıştır. Bu yeni sosyal çevre genç üzerinde etkili olmaya başlamaktadır. Yine öğretim kurumları farklı müfredatları ile kimi konularda bilgi kazanılmasında önemli hale gelmektedir. Üniversiteye girmeden önce devam edilen lisenin çocuk haklarını duyma arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Bu da gençlerin buldukları sosyal çevreden daha fazla bilgi sahibi olduklarını lise düzeyinde okuldan yeterli olmadığını göstermektedir. Eğitim fakültelerinde öğrenim görmüş öğrencilerle yapılan araştırmaların sonunda, öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun ÇHS'ni okumadıkları ve öğretmenlerin ÇH bilgisinin önemi ortaya çıkmıştır (25-27). Üniversite eğitiminde ÇH konusunda yeterli bilgi almayan öğrencilere daha küçük yaşlarda bu eğitim verilebilir.

Çocuk haklarını duyma sıklığı %53.2 ile %68.0 arasında değişmektedir (Tablo III). Eğitim fakültelerinde ÇHS'ni duyma yüzdesinin en yüksek (%68.0) olduğu görülmüştür. Eğitim fakültesi sosyal bilimlerin ağırlıklı olmasından ve öğrencilerin ilgi alanlarından kaynaklanabilir. Dördüncü sınıflarda her ne kadar çocuk haklarını duyma sıklıkları çok yüksek olmasa da çocuklarla etkileşimi olan mesleklere ilişkin eğitim verilen fakültelerde yüzdenin daha yüksek olması sevindiricidir. Eğitim ve tıp fakültelerinde bu hakların bilinmesi ÇHS'nin daha fazla duyulmuş olmasından kaynaklanmış olabilir. Özellikle tıp ve eğitim fakülteleri çocuk haklarını bilmeli ve hak temelli yaklaşım ile profesyonel çalışma yaşamlarını sürdürmelidirler. Profesyonel olarak hizmet sunumu toplumun gelişmesi için çok önemlidir.

Üniversiteye başlama döneminde sıklıkla bilinen ÇH sağlık, koruma ve katılıma ilişkin haklardır. Öğretmen adayları ile yapılan bir çalışmada çocukların en önemli hakkı olarak yaşama hakkını belirtmiş, katılım hakkını ise daha az belirtmişlerdir (25). Okul öğrenci kurulu/okul öğrenci meclisi/onur kurulu başkanları ile her sınıf seviyesinden seçilen birer temsilci öğrenci okullarda yapılan genel kurullara gözlemci olarak katılabilmektedirler. Bu uygulama ile çocuklar kendilerini ilgilendiren kararlar tartışılırken fikir bildirme şansı yakalamaktadırlar. Gerçek yaşamda uygulama örneğini yaşayarak öğrenmeleri katılım haklarının daha fazla bilinmesini sağlamış olabilir (13, 28).

Çocuklar aşılama ve hastalıklardan korunması gerekliliğinin farkında olarak büyümektedirler. Bir korunma hakkı olarak ele alınan şiddet giderek daha fazla önem çekmektedir. On beş yaş altı çocukların çalışmamaları konusu da bir korunma hakkı olmakla beraber gündelik yaşam içerisinde öncelikli bir tema olmaması dolayısıyla daha az biliniyor olabilir. Temel eğitim ile eğitim hakkının kullanılmasında çalışan çocuklar sorunu ayrı

bir önem taşımaktadır (29,30). Bu sonuçlar günlük yaşamda konuşulan konuların gençlerin gündemine daha fazla girerek görüş oluşturabildiğini düşündürmektedir.

Çalışmada, birinci ve dördüncü sınıf üniversite öğrencilerinin ÇH konusundaki farkındalığı değerlendirilmek istenmiştir. Bu doğrultuda birinci ve dördüncü sınıfların farklı kohort olduğunu ve kohort etkisinin çalışmanın sonuçları değerlendirilirken dikkate alınması gerektiği unutulmamalıdır. Birinci sınıfa başlayan bir öğrencideki değişimi saptamak için dördüncü sınıfa kadar beklemek zaman gerektirmektedir. Yine çocuk haklarına dair sorular sorular duyma boyutunda bırakılmış ve derinlemesine incelenememiştir. Duymuş olduğunu belirten bir öğrencinin bu hak konusunda farkındalık ve bilme düzeyi tam olarak açıklanamamaktadır. İleriki çalışmalarda bilme durumuna ilişkin soruların olduğu çalışmaların planlanması önemlidir.

SONUÇ

Çocuk haklarının incelenmesi, tartışılması ve öğretimi çok önem taşımaktadır. Özellikle anne babaların, hukukçuların, öğretmen aday öğrencilerin, öğretmenlerin, politikacıların, hekimlerin, sanatçıların, çocuk kitapları ve oyunları yazarlarının, gazetecilerin vb. çocukların sahip oldukları hakları bilmeleri, bu konudaki eksikleri gidermeye çalışmaları, çocukları ve haklarını korumaya ilişkin farkındalık ve savunuculuk rollerini geliştirebilmeleri için profesyonel meslek eğitimleri sırasında bilgi ve beceri kazanmaları gerekmektedir. Diğer taraftan çocukluk döneminden itibaren hak bazlı yaklaşım örgün kurumlarda benimsemesi ve yaşama geçirilmesi desteklenmesi önemlidir. Diğer taraftan anne ve babaların her dönemde çocuklar üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Anne-babaların ÇH konusunda eğitimi çocukların ileriki yaşamında hak kavramını benimsemesi ve uygulamasında yardımcı olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Gözübüyük AŞ. Yönetim Hukuku. Güncelleştirilmiş 26. Baskı, Ankara:Turhan Kitabevi, 2008:160.
2. Paul M. Rights. Arch Dis Child 2007;92:720-5.
3. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 4058 Sayılı Onay Kanunu 11 Aralık 1994 gün ve 22138 Sayılı Resmi Gazete.
4. International Children's Center – ICC. Çocuk haklarının erken çocukluk döneminde yaşama geçirilmesi (Genel Yorum VII – 2005). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin çocuk haklarına dair sözleşme'ye ilişkin genel yorumları (2001-2006). ICC Çocuk Hakları Serisi 3, 1-18. Ankara: ICC. http://report.tuik.gov.tr/reports/=&report=turkiye_yasgr.yil=2008.
5. Akyüz E. Çocuk hukuku, çocukların hakları ve korunması. Ankara: Pegem Akademi, 2012:4.
6. Engle PL, Black MM, Behrman JR, Cabral dM, Gertler PJ, Kapiriri L, et al. Strategies to avoid the loss of developmental potential in more than 200 million children in the developing world. Lancet 2007;369:229-42.

7. Cooper DM. More law and more rights: Will children benefit? *Child & Family Social Work* 1998;3:77-86.
8. Polat O. Türkiye'nin çocuk hakları karnesi. Çocuğa adanmış konuşmalar. Şirin MR (Der). İstanbul: İz, 2006:17-34.
9. Yurtsever K, Oktay MA. Development and standardization of parental attitude scale for children's rights. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 2011;1-22-31.
10. Bayraktar F. Olumlu ergen gelişiminde ebeveyn akrân ilişkilerinin önemi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2007;14:157-66.
11. Ruck MD. Children's understanding of nurturance and self-determination rights. (Unpublished Dissertation). Toronto: Toronto University, 1994.
12. Özcebe H. Okullarda sağlık hakkı. İçinde Tüzün I (ed). Eğitim Hakkı ve Eğitimde Haklar. Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri Işığında Ulusal Mevzuatın Değerlendirilmesi. İstanbul: Yelken Basım, 2009:215-87.
13. Ziaei S, Abedi AHA, Arbaban M. Situation of children's rights in Isfahan city Iran. *J Nurs Midwifery Res* 2011;16:141-7.
14. Hacettepe Üniversitesi Nüfus ve Sağlık Enstitüsü Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2009:1-345
15. TÜİK. Sağlık Bakanlığı Sağlık istatistikleri yıllığı, 2010. Veritabanlarında Dinamik Sorgulama ve İstatistiksel Tablolar. Available from http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=39&ust_id=11.
16. Türkiye'nin Çocuk Karnesi. İstanbul: Çocuk Vakfı, 2006.
17. Hükümet Dışı Kuruluşlar. Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin Uygulamasının İzlenmesi: Gölge Rapor ÇHS 8. Ankara: Alp Ofset Matbaacılık, 2008.
18. Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi TBMM Komisyon Raporu. T.B.M.M. S._Sayısı:829. Dönem: 22; Yasama Yılı:3.
19. Öztürk Ş, Şahin Ş, Mercan E. Üniversite öğrencilerinin okul öncesi eğitime ilişkin görüşleri (Ondokuz Mayıs Üniversitesi örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2010;11:175-86.
20. Hiroazu Y, Lawrence AJ, William RA. The effects of poverty on the mental, emotional, and behavioral health of children and youth: Implications for prevention. *American Psychologist* 2012;67:272-84.
21. Peterson-Badali M, Abramovitch R. Children's knowledge of the legal system: Are they competent to instruct legal counsel? *Canadian Journal of Criminology* 1992;34:139-60.
22. Poster EC. Effects of trauma and violence on children and adolescents: The theme for Mental Health Day 2003. *J Child Adolesc Psychiatr Nurs* 2003;16:91-2.
23. Freudenberg N, Ruglis J. Reframing school dropout as a public health issue. *Prev Chronic Dis* 2007;4:A107.
24. Dickinson DK, Tabors PO. Beginning literacy with language: Young children learning at home and school. Baltimore: Paul H. Brookes, 2001.
25. Kaya ÖS. Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri (Afyonkarahisar örneği). Yüksek Lisans Tez Özeti. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Anabilim Dalı.
26. AlBuhairan FS, Inam SS, AlEissa MA, Noor IK, Almuneef MA. Self reported awareness of child maltreatment among school professionals in Saudi Arabia: Impact of CRC ratification. *Child Abuse Negl* 2011;1032:1036-9.
27. Walsh K, Bridgstock R, Farrell A, Rassafiani M, Schweitzer R. Case, teacher and school characteristics influencing teacher's detection and reporting of child physical abuse and neglect: Results from an Australian Survey. *Child Abuse Negl* 2008;32:983-93.
28. Millî Eğitim Bakanlığı Okul-Aile Birliği Yönetmeliği, 20 Mart 2012 Salı Resmî Gazete Sayı: 28239.
29. Güngör M. Eğitim Hakkı ve Sokakta Yaşayan/Çalışan Çocuklar: Mersin İli Örneği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2009;5:28-42.
30. Al Eissa MA, Almuneef, MA. Child abuse and neglect in Saudi Arabia: Journey of recognition to implementation of national prevention strategies. *Child Abuse Negl* 2010;34:28-33.